

Стрельнікова-Ляшко А.В.,

адвокат,

аспірант кафедри

кримінального процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАХИСНИКА ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ

В Кримінальному процесуальному кодексі України (далі - КПК України) запроваджено новий, раніше невідомий вітчизняному законодавству запобіжний захід – домашній арешт, який полягає в забороні підозрюваному, обвинуваченому залишати житло цілодобово або у певний період доби (ст. 181 КПК України).

Метою його застосування є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання до вчинення дій, які вказані в ч.1 ст.177 КПК України, а саме: 1) переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду; 2) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення; 3) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні; 4) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; 5) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується [1].

Підставами застосування домашнього арешту відповідно до КПК України є: 1) наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення; 2) наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний може здійснити дії, які вказані в ч.1 ст.177 КПК України; 3) недостатність застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризику або ризикам, зазначеним у клопотанні (п. 3 ч. 1 ст. 194 КПК України); 4) вчинення кримінального правопорушення, за вчинення якого законом передбачено покарання у вигляді позбавлення волі.

Відповідно до ст.181 КПК України, строк дії ухвали слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту не може перевищувати двох місяців, проте аналіз рішень слідчих суддів свідчить що попри надану законодавцем можливість застосовувати його і на менший строк, слідчі судді найчастіше у своїх ухвалах застосовують вищезазначений запобіжний захід на строк саме два місяці.

На нашу думку, оскільки запобіжний захід у вигляді домашнього арешту є надто суворою мірою запобіжного заходу та такою, що обмежує консти-

туційні права особи на свободу пересування то і строк такого обмеження повинен застосовуватися з урахуванням засади кримінального провадження «розумності строків» та не перевищувати тридцяти діб.

Встановлення такого строку буде сприяти не лише гарантуванню прав осіб, а і підвищенню ефективності реалізації засади змагальності сторін, оскільки по-перше: під час місячного строку застосування запобіжного заходу, можуть стати відомими обставини, які ставлять під сумнів обґрунтованість підозри і як наслідок законність застосування будь-якого запобіжного заходу до особи, про що сторона захисту може зазначати у своїх клопотаннях до сторони обвинувачення чи до слідчого судді, а по-друге: збільшується можливість у підозрюваного співпрацювати зі своїм захисником та самостійно збирати необхідні докази своєї невинуватості.

Проте, оскільки зміни щодо зменшення строку домашнього арешту до КПК України ще не внесені, вважаємо, що вже сьогодні діяльність адвоката, який здійснює захист підозрюваного на цьому етапі може бути направлена також і на те, щоб слідчий суддя в своїй ухвалі застосував запобіжний захід у вигляді домашнього арешту на менший строк, аніж два місяці.

Так, ще у процесі підготовки до розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту адвокат може зібрати всі необхідні дані, які можуть бути використані для обґрунтування безпідставності застосування будь-якого запобіжного заходу або обрання підзахисному менш суворого запобіжного заходу, ніж домашній арешт [2] або для обґрунтування застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту на менший строк, аніж два місяці.

Також, адвокат, на цьому етапі, за наявності відповідних підстав, може звернутися до прокурора з клопотанням про відкликання клопотання про застосування запобіжного заходу. Відповідно до ст. 185 КПК України, якщо після подання клопотання про застосування запобіжного заходу прокурору стали відомі обставини, що виключають обґрунтовану підозру у вчиненні особою кримінального правопорушення, він зобов'язаний відкликати клопотання про застосування запобіжного заходу або доповнити його чи замінити новим, якщо йому стали відомі інші обставини, що можуть вплинути на рішення судом питання про застосування запобіжного заходу.

На судовому засіданні, під час розгляду клопотання про застосування до особи запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту, адвокат, після ретельного вивчення клопотання слідчого, прокурора та поданих ними матеріалів, якими обґрунтовується необхідність застосування до особи запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту, може висловити свої критичні міркування стосовно наявності підтверджених матеріалами провадження доказів на обґрунтування підозри у причетності підзахисного до вчинення кримінального правопорушення[2].

Також, відповідно до ст. 193 КПК України він може надавати речі, документи, показання інших осіб на спростування доводів прокурора, заявляти

клопотання про виклик і допит свідків, показання яких можуть мати значення для вирішення питань цього розгляду. Але захисникові слід подбати про завчасність виклику таких осіб до суду. Так, під час прийняття рішення про застосування домашнього арешту є необхідним надання відповідних правовстановлюючих документів на помешкання в якому проживає підозрювана особа, і, в тому разі, якщо підозрюваний орендує помешкання – слід по можливості забезпечити присутність власника помешкання (орендодавця) для підтвердження факту підписання договору оренди, що далеко не завжди вдається вчасно зробити.

Окрім того, адвокат може на цьому етапі надати суду всі наявні доводи захисту відносно існування обставин, які позитивно характеризують підзахисного, докази наявності в нього проблем зі здоров'ям, тощо. За наявності відповідних підстав адвокат також може надати письмове клопотання про обрання підозрюваному менш суворого запобіжного заходу [2] або про застосування до нього домашнього арешту у вигляді заборони залишати житло на певний період доби, а не цілодобово. Оскільки, наприклад, у тому випадку коли слідчим суддею прийнято рішення про обрання до підозрюваного запобіжного заходу у вигляді цілодобового домашнього арешту, а підозрювана особа потребує негайної госпіталізації або звичайної медичної допомоги і не в змозі повідомити про залишення місця перебування слідчого, прокурора, слідчого суддю – таке не повідомлення в подальшому буде прирівнюватися до порушення обов'язків покладених на підозрюваного.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13 квітня 2012 р. // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. - [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2. Методичні рекомендації для адвокатів щодо здійснення захисту, гарантованого державою: Дії захисника при вирішенні питання про обрання, продовження, скасування або зміну запобіжного заходу. Книга друга / І. Вань, А. Вишневський [та ін.]. – Х.: Фактор, 2015. – 64с.